

Edip Bey (Mehmed Edip DİNÇ) (1885-1963)

Siyasetçi.

Siyasetçi Mehmed Edip Dinç, 1885 yılında Artvin Murgul'da doğdu. Babası İmamzade Mustafa Efendi'dir. Edip Bey, ilk ve orta tahsilini Murgul Medresesi'nde tamamladı, ardından ticaretle meşgul oldu, Batum ve Tiflis güzergahındaki demiryolu inşaatında müteahhit olarak çalıştı.

Edip Bey, 1907 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti İdare Heyeti üyelerinden Ömer Naci ile Batum'da tanıştı, yemin ederek İTC'ye katıldı. Yöre halkını örgütledi, Paris'te çıkarılan Şûrâ-yı Ümmet gazetelerini Ahıska, Kars ve Ardahan'daki Müslüman gençlere ulaştırdı, yardım faaliyetleri düzenledi ve eğitim-öğretimin yayılması amacıyla girişimlerde bulundu. Edip Bey, I. Dünya Savaşı döneminde direniş kuvvetlerinde Ruslar, Ermeniler ve Gürcülere karşı mücadele verdi. 1917 Bolşevik İhtilâli'nin ardından yöredeki faaliyetlerde oldukça aktif bir rol oynadı. Zira artık Çarlık Rusyası çökmüş, yerine geçen Bolşevik idaresiyle 3 Mart 1918 tarihli Brest-Litovsk Antlaşması imzalanmış; Kars, Ardahan ve Batum halk oylaması yapılması şartıyla Türkiye'ye iade edilmişti. 14 Nisan'da Türk birlikleri Batum'a girdi, halk oylaması neticesinde Kars, Ardahan, Batum ahalisinin büyük çoğunluğu Türkiye'yi tercih etti. Ne var ki, Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi, hem devletin fiili varlığını hem de Elviye-i Selase'deki durumu değiştirdi. İngiliz işgali üzerine Türk birlikleri ve idarecileri Batum'dan çekildi. Edip Bey faaliyetlerini, Erzurum Kongresi'nin ardından Kuva-yı Milliye Cemiyeti'ndeki idarecilik göreviyle sürdürdü.

19 Mart 1920 tarihinde Meclis seçimlerinin yapılmasına dair genelge, Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa tarafından İngiliz işgali altındaki Batum'a da gönderildi. TBMM'nin I. Dönemi için gerçekleşen seçimlerde, 1920'de Batum Livası İslâm Cemiyeti'nin temsilcileri İmamzade Mehmed Edip Dinç, Ali Rıza (Acara), Hicabizade Ahmet Akif (Suner), Ahmet Fevzi (Erdem) ve Hahutzade Ahmet Nuri Efendi Birinci Büyük Millet Meclisi'ne milletvekili olarak seçildi. TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa, Meclis'teki gizli görüşmede Batum, Kars ve Ardahan'ı ülkenin bir parçası saydıklarını, Müslüman yöre ahalisinin de bu görüşte olduğunu ve Meclis'e katılmak amacıyla yöreyi temsilen vekillerin yola çıktığını belirtti. Edip Bey, Batum milletvekilleriyle Birinci Meclis'e kabul edildiklerine dair gerçekleşen 5 Haziran 1920 tarihli celsede şunları ifade etti:

Efendiler! Kırk küsur seneden beri vatan-i aslisinden ayrılmış ve doksan iki muharebesi neticesi olarak, Elviye-i Selâse Rus boyunduruğu altında kalmıştır. Tabii kırk seneden beri kemal-i hahişle arzu ettiğimiz, Osmanlı anavatanına iltihak idi. Harb-i Umumi'nin son zamanlarda Brest Litovsk Muahedesi bize mukadderatımızı

bahşetmiş ve bila kayd-ü şart Hükümeti Osmaniye'ye iltihakı umum ahali kabul etmiş, hiçbir reyî muhalif bulunmamıştır (Alkışlar). Fakat mütarekeyi müteakip oradan Hükümet-i Osmaniye'nin çekilmesi icap etmiş ve tekrar bir ecnebi boyunduruğunda kalmış idi. Fakat ahalimiz ve milletimiz tabii ecnebi boyunduruğunun ne olduğunu aynen müşahede ettikleri için gerek harbin bidayetinde çekmiş oldukları felâket ve gerek ikinci defa da uğramış oldukları zarar ve ziyan bir şey değil, nüfusça uğradıkları zarar ve ziyan neticesini bertaraf ederek şimdi yine silaha sarılmış ve her bir maniaya karşı koyup silâh kuvvetiyle ecnebilerin girmemesine karar vermiş ve bizi bugün burada teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisi'ne göndermişlerdir. Buradaki efendilerle müşerref olduğumuz için kesbi şeref eder ve bütün milletimizin ihtiramatımı, arkadaşlarım ve milletim namına arz ve takdim eylerim. (Alkışlar) İnşallah ittihad-ı İslâm'ın muavenetiyle memleketimiz, tekrar büsbütün Memalik-i Osmaniye'ye iltihak eder ve şimdiki İngiliz boyunduruğundan kurtulmuş oluruz. Cenab-ı Hak bütün Millet-i Osmaniye'ye, İslamları ve Türkleri yasatsın.

İngilizlerin ardından Gürcistan Hükümeti Kars, Ardahan ve Artvin'de bir idare kurdu, ancak 23 Şubat 1921 tarihinde bu yerleri tahliye etmek zorunda kaldı. Yeniden tesis edilen Türk idaresi, 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşması neticesinde sona erdi. Antlaşma gereğince Batum, yani Edip Bey'in temsil ettiği vilayetin merkezi Türk idaresinden çıktı. Bunun üzerine Sovyetler Birliği idaresindeki Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan ile Kars Konferansı düzenlendi. Bu görüşmelere Gürcüce bilen Edip Bey ve Ermenice bilen Kars Mutasarrıfı Esat Uras, Türk murahhas heyetinin başkanı Kâzım Karabekir'in müşaviri sıfatıyla katıldılar. Moskova Antlaşması, 21 Temmuz 1921'de Batum milletvekillerinin tüm itirazlarına karşın Meclis'te kabul edildi. Bu oylamada Batum milletvekillerinden Mehmet Edip Bey red oyu verdi; Ali Rıza, Ahmed Fevzi, Ahmed Nuri, Ahmed Akif Beyler ise oylamaya katılmadı. Edip Bey, vekilliği dönemi boyunca Dışişleri, Bayındırlık ve Tapu Kadastro Komisyonları'nda görev aldı; Elviye-i Selâse'deki vergi ve idari sorunlarını Meclis gündemine taşıdı. Milletvekilliğinin ardından iş hayatında tüccar ve müteahhit olarak çalıştı. 1941-1942 döneminde Artvin İl Daimi Encümeni azası olarak görev yaptı. 8 Ekim 1963'te Artvin'de öldü.

Resul TURAN

KAYNAKÇA

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM 1. Dönem 1919-1923 III. Cilt 1. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri**, Ankara 1995.

DAYI, Esin, **Elviye-i Selâse'de Milli Teşkilatlanma (Kars, Ardahan, Batum)**, Erzurum 1997.

DİLEK, Mehmet Sait, **Ali Rıza Ataman Bey, Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti Dahiliye Nazırı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2001.

ERDOĞAN, Fahrettin, **Türk Ellerde Hatıralarım**, İstanbul 1954.

ERİM, Nihat, **Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları)**, Cilt I, Ankara 1953.

Ermeni Komitelerinin A'mal ve Harekât-ı İhtilaliyesi, İlân-ı Meşrutiyetden Evvel ve Sonra, (Hz.) H. Erdoğan Cengiz, Ankara 1983.

EYYÜPOĞLU, İsmail, **Elviye-i Selâse'de İdari Teşkilatlanma (1918-1921)**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2003.

GÖKDEMİR, Ahmet Ender, **Cenub-i Garbi Kafkas Hükümeti**, Ankara 1989.

GÜNDÜZ, Ali, **Çoruh Havzası ve Artvin**, Ankara 2001.

ŞENTÜRK, Miraç, **Milli Mücadele Döneminde Elviye-i Selase ve Milletvekilleri**, T.C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2010.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt: 11, 1921.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt. 12, 1921.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt: 2, 1920.

TBMM Zabıt Cerideleri, Cilt: 21, 1922.

ZEYREK, Yunus, "Batum Mebusu Edip Dinç'in 1921 Yılı Günlüğü", **Bizim Ahıska**, Sayı: 9, 2011.

13/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/edip-bey-mehmed-edip-dinc-1885-1963/?pdf=6551> adresinden erişilmiştir